

30к-2  
12702 Дел

# УЗВЫШША

== ЧАСОПІСЬ ==

ЛІТАРАТУРЫ, МАСТАЇТВА І КРЫТЫКІ  
БЕЛАРУСКАГА ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЇЦ-  
КАГА ЗГУРТАВАНЬНЯ „УЗВЫШША“

№ 2

М Е Н С К — 1927

Ба 05  
11491

Бібліотека  
Гісторыі і культуры  
Гісторыі і культуры  
Гісторыі і культуры

Уладзімер Дубоўка

## На Багдановічавай магілцы

1

Прыгожы гэны Крым... Хіба толькі наша Полаччына, з яе вазёрамі, скаламі, пушчамі, з яе хараством адвечным, прыгажэй, чымся гэны Крым... Хіба толькі наша Амсьціслаўшчына, са сваімі ўзгоркамі, упрыгожанымі шумлівымі лясамі, шумнацечнымі рэкамі, прыгажэй, чымся Крым...

Але... але нашы крыніцы лекавыя даюць пакуль што толькі фарбу для сялянак-матак нашых...

Але...

І вось, едуць, імкнуцца ў гэны Крым—ад хараства да хараства—беларусы...

Гэтымі днямі атрымаў я ліст ад аднаго нашага маладога, здольнага паэты.

Піша:

... „Сам я працую ўвесь час, і дні, і ночы, здаецца, іду ў гору, хоць малымі, але цвёрдымі крокамі...”

... „Зараз канчаю вывучэньне нямецкае мовы”...

... „Здароўе зусім кепскае—сухоты. Адчуваю сябе зусім кепска і ледзь трымаюся”...

... „Усё абрыдла, бо адчуваю сам, што хутка будзе „пачатак канца”. А хацелася-б паўчыцца, хоць Унівэрсытэт скончыць, але, бачна, не дацягну. Зусім слабы. А Крым—не для мяне”...

І Максім Багдановіч калісьці пісаў, сьпяшаючыся скарыстаць гадзіны свайго жыцця на карысьць прыгнечанай у тым часе Беларусі:

... „Ня куй ты, шэрая зязюля,  
Сумным гукам у бары.  
Мо' і скажаш, што я жыці буду,  
Але лепш не гавары”...

Зязюля, зязюля... Чаму яна не абрубіць ізрубамі беларускія крыніцы, каб нашы браты не катавалі сябе пакутнай думкай пра гэныя далёкія краіны, каб яны ня ехалі так далёка, далёка...

Сёньня мы памінаем Максіма Багдановіча, сёньня мы памінаем усіх тых нашых інтэлектуалаў, якія без пары, бяз часу ляглі ў зямельку сырую...

І сёньня мы павінны ўзьняць рашуча голас у абарону тых, якія пішуць і бадзёрыя („працую“, „імкнуся працаваць“), і такія распачна-сумныя лісты („хутка пачатак канца“), як гэты, памянёны мною разам з Максімам Багдановічам, баян Амсьціслаўскі...

Сягоньня мы павінны сказаць усім гэтым, любым нашым таварышам: працуйце, тварэце! Калі Крым для лекаў недасяжным будзе,—мы створым гэтыя Крымы на Беларусі...

## 2

„Студентъ Максимъ Адамовичъ Богдановичъ сконч.  
12 мая 1917 г.“...

...Яшчэ ўвечары праглядаў зборнік свой і пісаў апошні верш... Яшчэ тады прасіў гаспадыню, каб прыслала сына свайго, якому ма-ніўся прадыхтаваць апошні ліст-тастамант на Беларусь, да Беларусі, для Беларусі... Ня было каму ліст запісаць; ліст застаўся не напі-саным...

## 3

У 1924 годзе, праз колькі часу па сьмерці, адшукалі Багданові-чаву магілку. Утраіх<sup>1)</sup> шукалі бадай трыднёўку. Я. Л. Дыла, перад нашым ад'ездам у Ялту, даў нам некаторыя звесткі, запісаныя ім ад Багдановічавага бацькі. А галоўнае, што ля М. Багдановіча пахаваны нейкі „Карлсон“.

Агледзелі двое могільнікаў у межах Ялты. Заходзілі ў цэрквы, каб адшукаць запісы ў царкоўных кнігах—няма. Урэшце, у аўторак, 18 жніўня, надумаліся пайсці на „новы“ могільнік, што за горадам.

Дзівосны, чароўны краявід... Верхавіны гор схаваны, завэлюма-ваны хмарамі... Кіпарысы, вінаграднікі, ручайкі з гор... Гэта ў бок могільніку.

Палка-бурнае мора, ветразі чаўноў, дымкі параходаў, віддалі неабдымныя, неахватныя, неасяжныя—па другі бок, у бок Ялты, з яе мінарэтамі, як кіпарысы, і кіпарысамі, як мінарэты...

Прыходзім на могілкі. Маладзенькія кіпарысы, яблыні, крымская рабіна і—каменьне, каменьне... Такое сырадзёнае, такое хіжае... Ах, якое-ж яно хіжае, якое-ж яно цяжкое...

Шукаем магілку. Абыходзім, падзяліўшыся, кожны камень, кожны крыж—няма гэтай жалобнай таблічкі...

Зацікавілі вартаўніковых сыноў, якія ўзяліся дапамагаць шу-каньню.

Прышлі на другі дзень, 19 жніўня. Хлапчукі прынеслі нам таб-лічку з жалобным напісам, але крыжа няма... Аказалася, хлапчукі адрывалі таблічкі ад крыжоў і коўзаліся на іх з каменнай гары па адхону... Ці варта вінаваціць іх?—Гэта было адзінай забавай ім. Не пакрыўдзіўся-б на іх і нябожчык, які меў такое вялікае замілаваньне да маладога жыцця...

## 4

Знаходзім магілку, пра якую казаў Я. Л. Дыла. Але навокал яе—таксама магілкі з паламанымі крыжамі. Урэшце, падабраўшы з зямлі планку, правярыўшы самыя дробныя дэталі, спыніліся ля шуканага. У правільнасьці не магло быць ніякага сумніву...

## 5

У тым-жа часе далі тэлеграму ў Менск, каб прыслалі адтуль грошы на пастаноўку помніка. Гэты помнік стаўляў ужо Цішка Гартны паводле свайго projektu, бо мы павінны былі ехаць дахаты. Перад ад-ездам сфотографавалі магілку, каб пасля ня прышлося шукаць нанова.

Таблічка ад магілкі з жалобным напісам і нэгатывы fotografій перададзены намі Інстытуту Беларускай Культуры пасля прыезду.

1) Ад рэдакцыі.—т.т. Дубоўка, Александровіч і Ажгірэй.

## 6

А яшчэ перад ад'ездам адбылося вось што. Прыехаў са сваёй жонкаю ў Ялту народны поэта наш Янка Купала. Зажадаў, каб мы правялі яго да Багдановічавай могілкі. Пайшлі пехатой. І вось на дарозе захапіла нас навальніца і залева. Чытачу, ты не ўяўляеш сабе, што гэта за навальніца! Праз поўгадзіны часу ўся даліна пераўтварылася ў раку, па якой з грукатам і енкам кацілася вялікае каменье, у бруднай пене праносіліся кусты і паленьне—няма ведама што...

Хацелі дзе перачакаць—няма дзе, у чыстым полі. Вырашылі—рушыць наперад. Урэшце, усё прайшло, па вохкай, акрынічанай крымскай залевай траве, падышлі мы да могілкі...

Сумуе сёння Беларусь, памінаючы лепшага сына свайго. Сумавалі тады мы ўсе, маўкліва пілі чару вялікага смутку... Янка Купала не сказаў нічога тады. Мо' ён скажа, наш вялікі поэта, калі-небудзь пра гэныя думкі, якія з'явіліся ў яго ў той час?

А мне здаецца, думаў Янка Купала пра тое, што пара нам паставіць нашых мастакоў слова ў такія ўмовы, каб яны ня гукалі ў прасьцяг:

„Мо' і скажаш, што я жыці буду,  
Але лепш не гавары“!..

Масква, 1927 г.